

SOOVITUSED PÄRANDIVADERITE JUHENDAJALE

Kes võivad osaleda?

Projektiga võivad liituda koolid/klässid, huviringid, seltsid jt meeskonnad, eeldusel, et kaasatud on 7 kuni 19-aastased lapsed ja noored, keda juhendavad täiskasvanud.

Millest alustada?

Vali kodukohast sobilik pärandiobjekt. Pea silmas, et planeeritavad tegevused peavad olema õpilastele jõukohased, näiteks matmispaikade, arheoloogiamälestiste, vanade talukohtade jt pärandiobjektide võsast puhastamine, rohimine, riisumine, prügi koristamine, piirdeaedade parandamine, samblast puhastamine, värvimine ja/või parem eksponeerimine, infoviitade ja -tahvlite paigaldamine.

Tegevuste planeerimine

Pärandipaiga korrastamist planeerides tuleb läbi mõelda järgnevad punktid: aeg, transport, kooskõlastus omaniku/valdaja ja muinsuskaitseametiga (kui objekt on muinsuskaitse all), töövahendid, toitlustus, prahi äravedu, tualeti kasutamise võimalus ja õppetegevus.

Talgute pikkus võiks olla 1,5 tundi, nii kauaks jätkub tavaliselt õpilastel hoogu ja indu. Esimese klassi laste puhul on 30 minutit paras kestus. Kui pärandipaik ei ole jalutuskäigu kaugusel, uuri osalejate

ja töövahendite transportimiseks koolibussi kasutamise võimalust. Ehk on võimalik kooli toitlustuse korraldajaga kokku leppida talgumenüü, et söögi saaks objektile kaasa võtta ning kulud katta

Rakvere linnakalmistu talgetel osalenud abiturientidel oli korrastatud hauaplatsiga isiklik side, kuna mitmed viimses rahupaigas puhkajad olid Vabadussõjas langenud oma kooli õpilased, otse koolipingist lahingusse läinud 18- ja 19-aastased noored.
Foto: Elle Lepik, 1. juunil 2022

õpilaste päevase toiduraha eelarvest.

Koosta talgupäeva tegevuskava ning sealhulgas nimekiri vajaminevatest tööriistadest ja materjalidest. Teil võib vaja minna järgnevaid töövahendeid: töökindad, rehad, hekikääd, oksakääd, saed, luuad-harjad, kärud, prügikotid või -konteinerid, terasharjad, kaabitsad, värvid-pintslid-lahustid, ajalehed värvipritsmete eest kaitseks, maalriteip. Mõnedes maakoolides on rehad ja paljud muud vahendid kohapeal olemas - kontrolli need üle. Tööriistu võib paluda õpilastel ja vabatahtlikel endal kaasa võtta, samuti uuri võimalust nende laenutamiseks kohalikul kalmistu- või pargivahilt vm.

Oluline on kokkukogutud prahi äraveo korraldamine. Lapsed panevad väga hästi tähele, kui nende töö asjatuks on osutunud - näiteks kui tuul järgmiseks päevaks lehehunnikud jälle laiali ajab.

Talgupäeva planeerides mõtle läbi, kas/kus asub lähim WC ja kas/kuidas saab käsi pesta.

MUINSUSKAITSEAMET

🔗 Kuidas siduda pärandipaiga korrastamist õppegevusega?

Kutsu õpilastele esinema pärandiekspert, ajaloolane või arheoloog, kes tutvustab objekti ajaloolist tausta. Suureks abiks kultuuriloo tundmaõppimisel võivad olla ka muuseumitöötajad, pärandiseltside liikmed ja koduloo-uurijad, samuti vaimulikud ja kalmistuvahid. Esineja võib tulla nii talgupaika kui ka ainetundi klassiruumis.

🔗 Head näited õppeainete lõimimisest

Pärandivaderite algatus aitab riikliku õppekava kohaselt kaasa eelkõige sotsiaälainetes koduümbruse ajaloo tundmaõppimisele ning Eesti ajaloo teemade käsitlemisele. Lisaks on pärandivaderite juhendajad leidnud mitmekesiseid ainetevahelisi lõimimisvõimalusi läbi uurivate või mänguliste lisaülesannete. Ole loominguiline ning planeeri õppegevusi koos teiste aineõpetajatega.

Väga lennukate ideedega löi pärandivaderite algatuses kaasa Esku-Kamari Kool (tänapäevaks suletud). 2018. aasta kevadel kuulutati Esku-Kamari koolis terve maikuu "mõisakuuks". Muude põnevate tegevuste hulgas käisid õpilased ekskursioonil "Minu kodukandi mõisad" ja külastati koolile kõige lähemaid mõisaid. Et õppekäigul nähtut kinnistada ja mängulusti lisada, kuulutati koolis välja mõisaselvi konkurss. Selvide näitus tekitas kooliperes palju elevust, lisaks said pärandivaderid sel viisil oma mõisaekskursiooni muljeid koolikaaslastega jagada. Sügisel tegelesid õpilased Karl August Hermanniga pärandiga, korrastustalgud peeti helilooja sünnikodus Põltsamaa vallas Annikvere külas, samuti käidi helilooja ausamba

juures Põltsamaa linnapargis. Põltsamaa muuseumi juhataja Rutt Tänav tutvustas ajalootunnis K. A. Hermanniga elu ja loomingut, Esku raamatukogu juhataja Maili Ernitsa abiga seati koolis üles stand piltide ja artiklitega K. A. Hermannist. Pärandi tundmaõppimist rikastas muusikatunnis Hermanniga laulude "Süda tuksub" ja "Kungla rahvas" õppimine. Alklassides toimus joonistusvõistlus, mille raames lapsed joonistasid talgupaeva muljeid või illustreerisid Hermanniga loomingut. Lisaks toimusid Hermanniga laulude võistulaulmine ja viktooriin Põltsamaa kultuuripärandi teemal.

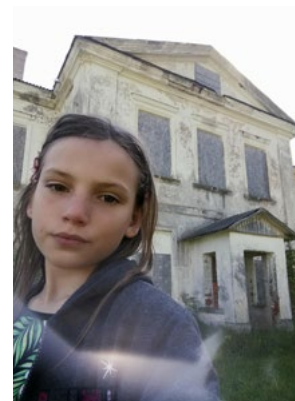
Valjala Põhikool viib pärandipaigas läbi loodusõpet: kevadel tegelesid õpilased nõukogude perioodil hävitatud vana Valjala kalmistu alal lindude ning taimede määramisega, mille põhjal koostasid ka virtuaalse herbaariumi. Tehnoloogia-õpetaja juhendamisel valmistisid kaks noormeest loovtöö raames vanale kalmistule infotahvli paigaldamiseks aluse, 2020. aastal valmis loovtööna samale kalmistule ka kaanega puidust prügikast. Heimtali põhikoolis käis 2018. a vilgas töö väikese sepistatud värava tegemisega mõisnike von Siversite perekonnakalmistule. Kavandi joonised tegi kohalik sisekujundaja ning kaks 8. klassi noormeest teostasid loovtöö kooli sepikojas.

Gaia kooli 1.-5. klassi õpilased pidasid Paluküla hiies samuti kohalike taimede uurimisega loodusõpetuse tunni. Hiis on õige koht vanade oskuste ja hiiepärandi õppimiseks. Lastele pakkus suurt põnevust päikesest luubi abil tule süütamine, selle juurde õpiti ka tuleloitsu laulmist. Varasemalt on lapsed käsitöötunnis pununud päelu pühapuu oksale sidumiseks, ühel aastal

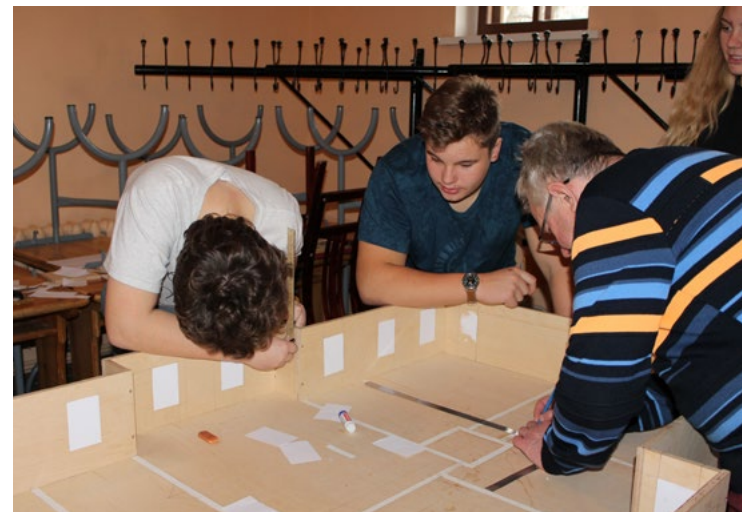
meisterdasid nad puutööringis hiide tervitusviida. Gaia koolis on hiiekommete tutvustamine väga oluline õppeprotsessi osa, klassiõpetajad kasutavad tunni ülesehitusel hiiekoolidele koostatud õppematerjali ning kool on ka hiiekoolide liikumise eestvedajaks.

Kiltsi põhikoolis on kultuuripärandi tundmaõppimine tihedalt lõimitud geograafiaga endisaegse mõisaomaniku admiral Adam Johann von Krusensterni kaudu, kelle juhtimisel teostus vene esimene ümbermaailmareis (1803-1806) ja kes koostas "Lõunamere atlase".

Virtsu kool on mitmel sügisel viinud läbi õppeaineid lõimiva Virtsu mõisa teemalise projektipäeva. Pärandivaderid ehitavad kooli lähedal asuva Virtsu mõisa endisest peahoonest muljetavaldavalt suurt maketti, et erinevate ürituste raames saaks kogukonnale ja külalistele peahoone algset välimust

Mõisaselvide konkurss ja Karl August Hermanniga laulude võistulaulmine Esku-Kamari koolis. Fotod Liia Aun, mais ja oktoobris 2018

Virtsu mõisa endise peahoone maketi ehitamine Virtsu koolis. Foto Siivi Jõgi, oktoobris 2018

tutvustada. Hoone ise põletati maha 1917. aasta suvel, säilinud on sellest vaid pækelder. Kuna dokumentatsiooni algse mõisa peahoone kohta ei ole palju säilinud, lähtutakse maketi ehitusel ja mõisakompleksi uurimisel ajaloolistest fotodest ja maakaartidest. Projektipäeval on õppegevused olnud seotud maketi ehitamiseks teadmiste ja oskuste omandamisega, lõimitud on ajalugu,

MUINSUSKAITSEAMET

tehnoloogiat, disaini, kunsti, võõrkeeli ja matemaatikat.

Soovitame iga pärandipaiga juures laste ja noortega arutlusi läbi viia. See ärgitaks õpilasi mõtleva selle üle, kuidas parke, kalmeid, kalmistuid, linnamägesid jne väärtustada, mida need ajaloost ja inimese elust justustavad ja millised on ohud säilimisele. Näiteks varemed – kuidas varemeid väärtustada, kuidas võiks neid tähistada, kuidas hoiatada väringuvõimaluse eest või kuidas müüridest kivimaterjali vargaid eemale peletada. Kalmistute puhul võivad õpilased valmistada enne koristustöid ette uurimistööd sinna mäetud oluliste isikute kohta ning peale talgutööde lõppu kohapeal esitleda neid. Võid ka korraldada väljasõite teiste valdade ja maakondade pärandobjektide külastamiseks.

Keda kaasata?

Maakondlikud muinsuskaitseõnunikud on kõige pädevamad aitamaks Sul leida objekte, mida korrastada. Kui plaanis on midagi suurejoonelisemat ette võtta, kutsu talgutele kaasa lapsevanemaid ja vabatahtlike kohalikust muuseumist, koduloo-uurimiseltsist vm kogukonnaliikmeid, kes aitaksid vajadusel raskemate tööloikudega ning hoolitseksid ka selle eest, et planeeritud tööd ei jääks lõpetamata.

Mida veel silmas pidada

Tegevuste planeerimisel on oluline meeles pidada, et:

- räägi kõik tegevused projekti koordinaatoriga läbi (ta oskab ka head nõu anda!) ja muinsuskaitsealuste paikade puhul kooskõlasta Muinsuskaitseameti maakondliku nõunikuga;

Pärandivaderite talgud Tõstamaa Keskkoolis. Foto Toomas Mitt, mais 2018

- teavita ja küsi luba pärandiobjekti aluse maa omanikult või valdajalt. (Uuri, mitmel katastriüksuse territooriumil objekt asub ning mitme omaniku-valdajaga tuleb kokkuleppeid teha. Soovitatav on maaomanikult saada kirjalik nõusolek nt e-posti teel, kuna esialgsete kokkulepete ja talgute vahele võib jääda mitu kuud / nädalat. Reformimata riigimaad haldavad maavalitsused ja omanike kontakte saab KOVidest – siis on ka nemad kavandatavast informeeritud);
- tuleb tagada õpilaste ohutus tööriistadega töötamisel, vajadusel küsi juhiseid kooli tehnoloogiaõpetajalt;
- tuleb veenduda, et pärandipaigas ei oleks varisemisohulikke ehitisi või varemeid;
- teavita lapsevanemaid;
- varu kaasa esmaabivahendid.

Pärandipaikade korrastamine

Pärandivaderite talgupäeva võib korraldada kas kevadel või sügisel, kui on soe ning mõnus värskes õhus toimetada.

Tuleta õpilastele vahetult enne talgud meelde, et nad paneksid tööriided selga ega tuleks igapäevaste puhaste riietega ja jalanõudega. Raudselt saavad mustaks! Hoolitse selle eest, et töökindad oleksid lastele parajad ja neid oleks piisavalt. Värvimistööde puhul varu ajalehti värvipritsmete kaitseks, ka märlriteipi, et objekti mittevärvitavaid osi korralikult kinni katta.

Soovitame pärandipaigas hooldatava ala jagada osadeks, mille iga lõigu koristamise eest vastutab paar last või grupp, see aitab vältida vaidlusi ja lõikude vahelejätmist. Õpilaste tegevust tuleb hoolega jälgida nii talguliste kui

pärandiobjekti ohutuse tagamiseks. Juhenda õpilasi, kuidas tööriistu kasutada ja järgida ohutusnõudeid.

Tee fotosid talgute ajal ning korrastatud paigast peale talgutöid.

Kui planeeritud ajaga ei jõuta lõpetada objekti korrastamist, lepi lapsevanemate ja vabatahtlikega kokku tööde lõpuleviimine muul ajal.

Pärandivaderid pärandi tutvustajatena

Leidke õpilastega võimalusi korrastatud pärandipaiga ja talgupäeva tegevuste tutvustamiseks koolikaaslastele, lastevanematele ja/või kohalikule kogukonnale. Selleks võib etendada näitemängu, avaldada talgupäeva fotod kooli veebilehel või korraldada fotonäituse avalikus ruumis, avalikustada veebis videofilm või animafilmi, kirjutada kohalikku lehte objekti kohta artikli jne. Teavitustöö aitab õpilastel mõtestada ja väärtustada nii kodukandi pärandit kui ka oma panust selle hoidmisel ja kaitsmisel.

Mis pärast saab?

Aruta kooliperega, kas kool võikski jääda objektile pärandivaderiks, et korrata talgud igal aastal või mõne aasta tagant.

MUINSUSKAITSEAMET

 Ajakava

enne registreerimist	ettevalmistöö: juhendajad valivad pärandiobjektid, mõtlevad läbi talgupäeva tegevuskava, võimalusel kontakteeruvad võimalike partnerite ja vabatahtlikega. Võid projekti koordinaatoriga ühendust võtta ka siis, kui ideid veel ei ole.
registreerimine	registreerimine on avatud aastaringi
peale registreerimist	Koordinaator annab sulle tagasisidet, kas valitud pärandiobjekt ja planeeritud tegevused on õpilastele sobilikud (kas on vajalikud kooskõlastused muinsuskaitseametilt ja/või looduskaitse spetsialistilt) ning nõustab juhendajaid edasistes sammudes; peetakse läbirääkimisi esinema tulevate ajalooekspertide ja kohalike toetajatega (nt omavalitsused, kohalikud ettevõtted, mäluasutused, ajaloo- ja kodulooseltsid ning vabatahtlikud)
märts-november	korrastamistalgud pärandipaikades
peale talgupäeva toimumist	juhendajad edastavad peale talgupäeva toimumist projekti koordinaatorile osalejate nimekirja ja fotod talgupäevast. Täpsemalt vestleme sellest, kuidas pärandivaderite projekti läbiviimine kulges ja õnnestus, telefoni teel.

 Kulude hüvitamine

Infot kulude hüvitamise kohta saab pärandivaderite [kodulehelt](#) ja otse projekti koordinaatorile kirjutades.

Inspiratsiooniks tegevuste planeerimisel vaata pildigaleriid 2024 a pärandivaderite toimetamistest üle Eesti Pärandivaderite FB-lehel ([fotoalbum "Pärandivaderid 2024"](#)).

Küsimuste korral võta julgelt ühendust Pärandivaderite algatuse koordinaatoriga

Elle Lepikuga
telefoninumbriil 52 26 456
e-posti aadressil elle@estlander.org